

Bijeenkomst erfrecht en testament bij mensen met een verstandelijke beperking

Vorig jaar organiseerde de Familievereniging een bijeenkomst over bewindvoering. Dit jaar was er wederom een drukbezochte themabijeenkomst, dit keer met het thema 'erfrecht en testament'. Meer dan 130 mensen kwamen bijeen op 25 oktober j.l. om te luisteren naar het verhaal van notaris Teeuwen. De notaris was gevraagd om tekst en uitleg te geven over de mogelijkheden om de nalatenschap zo te regelen dat een kind of broer of zus met een verstandelijke beperking niet meer erft dan nodig is, maar wel over voldoende financiële middelen beschikt om een goed leven te kunnen leiden. Vooraf waren veel vragen ingediend. We kunnen voorzichtig stellen dat veel ouders en verwanten zich bezighouden met de vraag 'hoe zorg ik ervoor dat alles goed geregeld is voor de toekomst?'. De bijeenkomst werd georganiseerd door de Familievereniging Dicht-bij in samenwerking met de Cliëntenraad van Dichterbij.

het erfrecht volgens de wet

Aan de hand van een PowerPoint Presentatie gaf notaris Teeuwen een toelichting op het erfrecht zoals dat wettelijk in Nederland is geregeld. Daarbij maakte hij duidelijk hoe financiële zaken en het erfdeel worden afgehandeld bij overlijden als er niets geregeld is. De wet bepaalt dan hoe de 'wettelijke verdeling' eruit komt te zien. In de praktijk betekent dat dat alles naar de langstlevende ouder gaat. De eventuele kinderen ontvangen pas hun erfdeel nadat de andere ouder ook is komen te overlijden. Is er sprake van een erfenis vanuit een broer- of zusrelatie en beide ouders zijn niet meer in leven, dan wordt het gelijkelijk over de broers en/of zussen verdeeld. In de Nederlandse wet staat tot in de zesde familiegraad beschreven hoe het geld wordt verdeeld als er geen directe naasten in beeld zijn.

testament

Als men de nalatenschap anders wil regelen dan langs de lijn van het wettelijk erfrecht, is het nodig om een testament te laten maken. Alleen een notaris is gemachtigd om dit in een document, het testament, te beschrijven. De notaris ziet er op toe dat alles binnen de wettelijke kaders wordt beschreven en zorgt ervoor dat het testament wordt ondertekend en gearchiveerd. Vervolgens wordt het testament aangemeld bij het Centraal Testamentenregister. Iedereen die ouder is dan 16 jaar is gerechtigd om een testament te laten maken. Mensen met een verstandelijke beperking en een reden hebben om zelf een testament te laten maken, kunnen dit alleen onder bepaalde voorwaarden regelen. De notaris onderzoekt dan ook altijd eerst waarom hij of zij een testament wil laten maken en of de persoon in kwestie in staat is om alles te begrijpen. Wanneer dit voor de notaris niet helder genoeg is, schakelt hij een onafhankelijk arts in. Diens advies is dan medebepalend. Is iemand vanwege zijn verstandelijke vermogens niet in staat om een testament te begrijpen, dan kan er op zijn/haar naam geen testament worden gemaakt. Voor notaris Teeuwen is het gegeven dat iemand een vraag met 'ja' of 'nee' kan beantwoorden onvoldoende bewijs van wilsbekwaamheid. Het gevaar dat er misbruik van iemand met beperkte verstandelijke vermogens kan gemaakt is immers groot. De wet en de notaris hebben hierin dus een beschermende taak.

nalatenschap beperken

Voor notaris Teeuwen is het helder, wil je toekomstgericht de zaken goed regelen, dan is het wenselijk om een testament te maken. Woont één van de erfgenamen in een instelling dan wordt het doorgaans als jammer ervaren wanneer hij of zij een groot kapitaal erft. Vaak gaat dan immers de eigen bijdrage omhoog. Tegelijkertijd is het belangrijk dat hij of zij (via een bewindvoerder) over voldoende financiële

middelen beschikt om ook leuke dingen te kunnen ondernemen. Bijvoorbeeld, een verre reis maken als dat in de mogelijkheden ligt, of de aanschaf van comfortabele materialen of spellen die niet via de wet langdurige zorg of WMO worden vergoed. Dan zijn er verschillende mogelijkheden om een te verwachten erfenis slim te regelen. De notaris stipte kort de verschillende mogelijkheden aan waarbij hij ook inging op manieren om de erfbelasting te beperken. Omdat iedere situatie anders is, benadrukte de heer Teeuwen dat het goed is om per familie een eigen afweging te maken. De notaris kan hierin adviseren. Een erfdeel kan ook onder bewind worden geplaatst, maar dan moet dat wel in het testament worden vermeld. De bewindvoerder die over het erfdeel waakt, hoeft niet dezelfde persoon te zijn die als de bewindvoerder de andere lopende zaken regelt. Over dit bewind hoeft géén rekening en verantwoording aan de kantonrechter te worden afgelegd. Het is wel raadzaam iemand anders aan te wijzen waaraan jaarlijks verantwoording wordt afgelegd.

onterven

Het is mogelijk om iemand te onterven. Deze bepaling moet in het testament worden vastgelegd. Voor de ouder-kindrelatie geldt een uitzondering; kinderen kunnen worden onterfd maar hebben altijd recht op de zogenaamde legitieme portie. De legitieme portie is de helft van hetgeen een kind zou krijgen als het niet onterfd zou zijn, niet in goederen maar in geld. In het geval een kind met een verstandelijke beperking wordt onterfd, zal hij of zij dus toch een erfdeel krijgen, maar een minder groot erfdeel dan de rest van de broers of zussen. Wanneer hij of zij een bewindvoerder of curator heeft, is de bewindvoerder of curator degene die de legitieme portie moet opeisen. De kantonrechter ziet er vervolgens op toe dat de legitieme portie wordt ontvangen. Broers of zussen houden dan vanzelfsprekend de morele plicht om goed voor hun broer of zus te zorgen, ook in financiële zin.

fondstestament

Een fondstestament is een constructie waarbij het erfdeel van de persoon met een beperking gestort wordt op een aparte bankrekening, het fonds. Dit fonds is eigendom van de andere erfgenamen en wordt beheerd door degene die daarvoor in het testament is aangewezen. Het bedrag telt dan niet mee in het vermogen van het gehandicapte kind. Verder is in het fondstestament vastgelegd dat hij of zij met de verstandelijke beperking de financiële middelen kan gebruiken zoveel als nodig is. Daarmee is de financiële garantie voor een goede verzorging toch goed geregeld. Voordeel van deze constructie is dat toekomstige erfgenamen niet opnieuw erfbelasting hoeven te betalen als het fonds ophoudt vanwege overlijden van hun zus of broer met een beperking (ervan uitgaande dat er geen partner of kinderen zijn, alleen zussen of broers die in de erfenis delen).

Rente wordt altijd bijgeschreven bij het fonds en belasting wordt altijd ingehouden op het fonds.

vruchtgebruik legateren over het erfdeel of deel van het vermogen

Ook op deze manier zijn de andere erfgenamen de eigenaar en ontvangt de persoon met een beperking alleen de inkomsten (vruchtgebruik) uit het erfdeel. Denk dan bijvoorbeeld aan rente-inkomsten, of huurinkomsten uit een woning, of winst uit een beleggingsrekening. Eveneens geldt hier net als bij bovenstaand fondstestament dat het vermogen beperkt blijft en tegelijkertijd er voldoende geld beschikbaar blijft om van te leven. Om dit met meer zekerheden te omkleden is het slim om een bepaling hiervoor op te nemen, het zogenaamde 'recht op intering en vertering'.

Deze constructie voorkomt een dubbele erfbelasting wanneer hij of zij komt te overlijden.

Wanneer er geen andere kinderen in beeld zijn of er idealistische motieven zijn, kan het erfdeel ook worden nagelaten aan een goed doel. Wederom met de bepaling dat het kind het vruchtgebruik heeft

totdat hij of zij zelf komt te overlijden. Het goede doel is dan verplicht om het geld tot die tijd vast te zetten. Ook is er een mogelijkheid om een extra bepaling op te nemen met de omschrijving dat jaarlijks een vast bedrag wordt uitgekeerd.

erfbelasting of successie

Over elke erfenis of schenking dient belasting te worden betaald, de zogenaamde erfbelasting. Deze erfbelasting kan oplopen tot 40%. Gedeeltelijk zijn er vrijstellingen. De hoogte van die vrijstelling is per jaar verschillend. Voor kinderen met een beperking geldt bovendien een hoger vrijgesteld bedrag. De exacte tarieven zijn op de site van de belastingdienst te vinden. Maar uiteraard is de notaris ook op de hoogte van die tarieven.

Omdat in de meeste gevallen de persoon met een verstandelijke beperking geen relatie en geen kinderen heeft, gaat het te vererven bedrag bij overlijden naar de (eventuele) broers of zussen. Zij zullen dan wederom erfbelasting moeten betalen. Via een 'tweetrapsmaking' kan worden voorkomen dat zij wederom een hoog percentage erfbelasting moeten betalen. Bovendien kan de erflater (de ouder in dit geval) via de tweetrapsmaking bepalen naar wie de erfenis gaat na overlijden van de persoon met een verstandelijke beperking. Een soort van regeren over het graf. Daarmee sluit deze constructie wel aan bij de emoties die veel ouders hebben over hun erfenis; zowel willen bepalen wat er met de eigen nalatenschap gebeurt alsook willen regelen wat er gebeurt als een erfgenaam van je heeft geërfd en deze vervolgens zelf komt te overlijden. Omdat het kind met een verstandelijke beperking in de meeste gevallen zelf geen testament kan maken is het belangrijk dat ouders toekomstgericht hierover nadenken, aldus de notaris. De notaris is op de hoogte van meerdere fiscale mogelijkheden en bekijkt wat per situatie 't voordeligst is of beste aansluit op iemands wensen.

levenstestament

De notaris hield vervolgens een pleidooi om naast een testament ook een levenstestament te maken. Het testament regelt zaken na het overlijden; hoe en wie de erfgenamen zijn en wie de erfenis afwikkelt. Een levenstestament regelt zaken om een vertrouwenspersoon aan te wijzen die zaken regelt en beslissingen neemt namens de opdrachtgever omdat die er (tijdelijk) niet meer toe in staat is. Waar een testament alleen de financiële en zakelijke kanten regelt, kan een levenstestament ook over medische besluiten gaan of over de overdracht van materiële spullen bij leven. Een levenstestament is alleen geldig bij iemands leven. Een levenstestament maakt men voor zichzelf. Alleen als iemand met een verstandelijke beperking wilsbekwaam is, kan hij of zij vanaf 18 jaar ook een levenstestament maken.

vragen en antwoorden

Als bij de mogelijke erfgenamen niet bekend is of een testament is opgemaakt, hoe komt men er dan achter?

Alle testamente worden geregistreerd bij het Centraal Testamentenregister. Na het overlijden van de erflater heeft iedereen het recht op inzage in geregistreerde testament(en) van de erflater.

Als er meerdere testamente zijn gemaakt, welk testament is dan geldig?

Alleen het meest recente testament is geldig. Bij een nieuw testament komt het oude testament te vervallen als dit ook in het nieuwe testament is vastgelegd.

Wat is de 'legitieme portie' concreet?

Wanneer een kind wordt onterfd ontvangt hij of zij toch altijd de legitieme portie, dat is de helft van de erfenis die normaal zou worden ontvangen indien het wettelijk erfrecht van toepassing zou zijn.

Kan een kind met een beperking zelf een testament opmaken?

Dat kan alleen als de notaris ervan overtuigd is dat hij of zij wilsbekwaam is. Bij twijfel hierover, zal de notaris een testament niet toestaan omdat dan niet duidelijk is of hij of zij onder invloed van iemand anders een testament wil opmaken. De notaris kan altijd advies inwinnen van een onafhankelijk arts om te bepalen of iemand wilsbekwaam is. De notaris staat onder tuchtrecht en is dus verplicht hierin zorgvuldig te werken.

Kan de bewindvoerder een testament opmaken voor iemand met een verstandelijke beperking?

Nee, dat is niet mogelijk. Dat is meteen een reden voor ouders om toekomstgericht een testament te maken waarin zij de financiële zaken voor hun kind goed vastleggen.

Klopt het dat ik als curator van iemand met een verstandelijke beperking niets over zijn vermogen kan regelen bij de notaris?

Ja dat is correct, wanneer iemand niet wilsbekwaam is kan ook diens bewindvoerder of curator geen testament maken over dit vermogen. Je mag veronderstellen dat iemand die een bewindvoerder heeft ook niet in staat is om een testament te laten opstellen. De notaris is beroepshalve verplicht om te checken of iemand begrijpt wat in het testament wordt geregeld. Ook mensen die dementerend zijn, kunnen geen testament maken tenzij de notaris zeker weet dat de persoon nog begrijpt waar het over gaat.

Wat gebeurt er als er geen testament is opgemaakt?

Dan vindt vererving plaats zoals dat binnen de wet is vastgelegd en ontvangt de langstlevende geregistreerde partner automatisch alle bezittingen (en schulden). Eventuele kinderen krijgen hun erfdeel als vordering. Die vordering is meestal opeisbaar als de langstlevende ouder is komen te overlijden. Zijn er bij overlijden van iemand met een verstandelijke beperking geen ouders meer heeft dan erft de naaste bloedverwant.

Kan een opa of oma in een testament een bedrag of percentage nalaten voor een kleinkind met een beperking?

Ja, dat kan en dan is het slim om het erfdeel onder bewind te plaatsen. Dat wil zeggen dat een benoemde bewindvoerder het beheer over de erfenis heeft. Dat hoeft niet dezelfde bewindvoerder te zijn die is aangesteld door de kantonrechter. De bewindvoerder die over de erfenis gaat hoeft over dit vermogen geen verantwoording af te leggen aan de kantonrechter. Dat kan alleen als dit testamentair is vastgelegd.

Zijn alle notarissen op de hoogte van de genoemde constructies om een erfdeel en de erfbelasting te beperken?

Ja, dat mag je zeker veronderstellen. De meeste notarissen hebben een spreekuur waarin u uw eerste vragen kunt stellen en informatie kunt inwinnen om te ontdekken of u de informatie krijgt waarnaar u op zoek bent.

Mag een bewindvoerder ook een schenking doen uit het vermogen van diens cliënt?

De kantonrechter zal dit alleen toestaan als er eerder een zogenaamde schenkingstraditie was.

En wat mag de hoogte van de schenking zijn?

Er moet minimaal €30.000,- op rekening van de cliënt blijven staan. Bovendien moet de bewindvoerder de schenking altijd kunnen verantwoorden en toestemming krijgen van de kantonrechter. Om het vermogen te beperken is het verstandiger om in een eerder stadium, dus vóór de erfenis, zaken zo te regelen dat iemand niet over een te groot vermogen beschikt.

Wat is het verschil tussen een legaat en een erfdeel?

Een legaat is een concreet beschreven iets; een bedrag of een auto of een huis. Wat een erfdeel is, is bij erfenis niet altijd helder. Een erfdeel kan ook uit een schuld bestaan. Reden om bijvoorbeeld een erfenis beneficiair te aanvaarden. Als mocht blijken dat er bijvoorbeeld meer schulden dan opbrengsten zijn is het mogelijk om de nalatenschap beneficiair (zonder schulden) te aanvaarden of te verwerpen. Doet de erfgenaam dat niet dan is hij ook aansprakelijk voor de schulden.

Als een broer of zus met een verstandelijke beperking deelt in de erfenis waaronder onroerende goederen zoals een huis, is het dan verplicht om hem of haar te betrekken bij de verkoop?

Het is verplicht om hem of haar te laten delen in de opbrengst van de verkoop. Verder is het raadzaam om hem of haar geen deelgenoot te maken van onroerende zaken en te belasten met de verkoop.

Mag iemand met een verstandelijke beperking een uitvaartverzekering afsluiten als dat betekent dat iemand minder €30.000 overhoudt?

Het is verstandig om hiervoor, voorafgaande aan het sluiten van een uitvaartverzekering, toestemming te vragen aan de kantonrechter.

Wordt de erfbelasting verhoogd bij uitstel van betalen over bijvoorbeeld een legaat?

Ja als men uitstel van betaling krijgt, wordt altijd het belastbaar bedrag verhoogd met enkele percentages.

Kan ik broers of zussen onterven?

Ja dat kan in een testament worden vastgelegd.

Is de bewindvoerder ook altijd degene die de erfenis afhandelt?

Nee, de door de kantonrechter ingestelde bewindvoering houdt bij overlijden per direct op. Overlijden moet gemeld worden bij de kantonrechter.

Is er in een eerder stadium een executeur benoemd, dan handelt deze de erfenis af. Is er niemand benoemd dan wordt onderling tussen de erfgenamen geregeld wie de erfenis afhandelt en die wordt de contactpersoon voor de notaris. Hij of zij ontvangt dan een zogenaamde volmacht om de zaken af te handelen. Het is ook mogelijk om in die volmacht te bepalen dat hij of zij wel de financiële zaken afhandelt maar bijvoorbeeld niet de verkoop van een huis.

Deze persoon zal ook in de verklaring van erfrecht worden genoemd als executeur.

Wie verstrekt de verklaring van erfrecht?

Dat doet de notaris. In de regel is er binnen 14 dagen een verklaring van erfrecht.

Onze zoon is enigst kind, hoe moet ik het gaan regelen?

Maak een testament waarin wordt vastgelegd welk deel van de erfenis naar uw zoon gaat en zorg ervoor dat dit fiscaal gunstig is en de zoon goed kan leven. Verder kan in het testament worden bepaald hoe de erfenis van de zoon als hij komt te overlijden kan worden afgewikkeld en is er de mogelijkheid om bijvoorbeeld goede doelen te benoemen. Vaak is er op afstand wel familie in beeld maar als die familie geen contact heeft met de zoon, willen veel mensen het geld uit de erfenis een andere bestemming geven. Dat is dus heel persoonlijk.

Kan ik de erfenis voor het kind met een verstandelijke beperking ook onderbrengen in een stichting?

Ja, dat is mogelijk. Een stichting moet wel het hoogste tarief erfbelasting betalen. Het is namelijk niet mogelijk om er een goede-doelensstichting (ANBI) van te maken omdat zo'n stichting doorgaans geen schenkingen aan één persoon mag doen. Dat staat namelijk haaks op het algemene nut.

Wordt het vermogen meegenomen in de Wajong-uitkering?

Op dit moment wordt het vermogen niet meegenomen in de hoogte van de Wajong-uitkering. De hoogte van het vermogen wordt wel meegenomen bij het bepalen van de eigen bijdrage.

Als ik een testament wil aanpassen, ontvang ik dan een geheel nieuw testament?

Ja, u ontvangt een heel nieuw testament. Als het slechts een klein onderdeel betreft betaalt u slechts voor die aanpassing.

tot slot

De Cliëntenraad en het bestuur van de Familievereniging Dicht-bij kijken terug op een informatieve bijeenkomst en hopen dat een ieder die met vragen zit meer zicht heeft gekregen op wat er geregeld kan worden. De meeste notarissen hebben een gratis spreekuur of regelen het eerste gesprek tegen een gereduceerd tarief.